

IZAZOVI I POTEŠKOĆE CRKVENIH POKRETA

JOSIP VRŠALJKO
ELVIS RAŽOV
Sveučilište u Zadru
Teološko-katehetski odjel

UDK: 267
Pregledni članak
Review article

Primljeno
: 2014-12-1

Received

SAŽETAK

U ovom radu prikazujemo neke od poteškoća suvremenih crkvenih pokreta kao što su teološki redukcionizam, elitizam, zloupotreba karizmi i sl. Kao odgovor na te pastoralne izazove njima suprotstavljamo smjernice Učiteljstva Crkve, ponajprije iz dokumenata Drugog vatikanskog koncila, a potom i iz ostalih dokumenata Crkve koji naglašavaju sudjelovanje laika u društvu i u Crkvi. Te smjernice nam mogu poslužiti kao kriteriji za evaluaciju crkvenih pokreta, ali i kao pastoralni modeli za prevladavanje tih napetosti. Prava narav crkvenih pokreta očituje se kroz odgovornost, vjernost, zajedništvo i ljubav.

KLJUČNE RIJEČI: *crkveni pokreti, redukcionizam, selektivnost, elitizam, kriteriji crkvenosti*

UVOD

Razdoblje Crkve poslije Drugog vatikanskog koncila – koji je istaknuo važnost intezivnijeg sudjelovanja kršćana laika u Crkvi i društvu – obilježeno je novim teološkim i pastoralnim idejama. U duhu novih eklezioloških poimanja, snagom Duha u krilu Crkve su nastali novi crkveni pokreti koji su na jedinstveni način ujedinili mnoge vjernike i privukli ih svojom novinom i svježinom.

U proteklih pola stoljeća, Crkva je obogaćena nebrojenim pokretima i zajednicama koje su iznjedrile mnogobrojne vjerodostojne svjedoke prisutnosti snage Duha Svetoga, te one koji su svojim životom, djelom i vjerom svjedočili istinsku snagu Kristove ljubavi i privukli mnoge Evandjelju.

Bogatstvo cijele Crkve upravo ovisi o njezinoj različitosti, pa je svaki novi zamah i nastojanje na ekleziološkom zajedništvu hvalevrijedan. Međutim, u novije vrijeme, nažalost, kad govorimo o novim crkvenim pokretima svjedočimo raznim primjerima neprimjerene duhovnosti i praksama koje nisu dobre ili jednostavno ne odgovaraju duhu Crkve. Takvi problemi zahtijevaju

nove pristupe i nova teološka promišljanja. U glavnom dijelu ovog izlaganja bavit ćemo se izazovima i poteškoćama crkvenih pokreta, a na samom kraju ćemo razmotriti dokumente crkvenog Učiteljstva i pokušati izložiti kriterije za evaluaciju crkvenih pokreta.

NOVI CRKVENI POKRETI

Svjatovna udruženja, za razliku od prijašnjih (bratovštine, Katolička akcija itd.), poprimila su posve nove oblike. Pojavile su se mnogobrojne crkvene skupine, "bazične crkvene zajednice" i pokreti, koji danas uključuju veliki broj vjernika laika u životu Crkve (Ivan Pavao II., 1988). Najveći broj bazičnih zajednica upravo nastaje u Europi i Latinskoj Americi, no u Hrvatskoj ispočetka toliko ne dolaze do izražaja. Postoji i nekoliko razloga za to. Crkveni pokreti u Hrvatskoj nastali su relativno kasno nakon Drugog vatikanskog koncila zbog utjecaja komunističko – marksističke ideologije bivše države. Nakon 1990. godine bilo je lakše deklarirati svoju vjeru i bilo je moguće osnivati vjerske udruge. Prije toga, religija je bila privatna stvar, i svako udruživanje, djelovanje i očitovanje bilo je zabranjeno. No, tih prvih godina hrvatske samostalnosti, političko – društvena gibanja su bila neprikladna za razvoj crkvenih pokreta, a i teološka javnost se tek upoznavala s tematikom preko crkvenih dokumenata *Evangelii nuntiandi* i *Christifideles laici* (Baloban, 2008). "U sedamdesetim godinama nastaju fokolarini, kursiljo, meditacije, karizmatici, neokatekumeni, bračni vikendi, svećenički marijanski pokret, pokret mladih iz Taizea" (Mihaljević, 2005, str. 9). Nasuprot tih uvezenih pokreta, u Hrvatskoj tih godina nastaje autohtoni pokret 'MiR' (Molitva i riječ). Uz te dvije činjenice, vrlo je važno spomenuti i duhovna gibanja poput velikih proslava kao što su *Trinaest stoljeća kršćanstva u Hrvata*.

Gledajući unatrag, u zadnjih 30 godina, broj crkvenih pokreta je porastao, ali i dalje pokreti ostaju događaji na rubu Crkve (Baloban, 2008). Javljaju se poteškoće u samim pokretima (*ad intra*) i u odnosu prema njima (*ad extra*). Ti su problemi izazov za pastoralnu teologiju i cijelu Crkvu te iziskuju nove ideje i napore kako bi ih se prevladalo.

POTEŠKOĆE I OPASNOSTI CRKVENIH POKRETA

Premda različitih profila, većina crkvenih pokreta se suočava s određenim nedostacima i poteškoćama u svom djelovanju. Jedni su nastali unutar Katoličke Crkve, a drugi izvan nje (iako djelomično imaju svoje podrijetlo unutar Crkve) kao što su npr. fokolarini, neokatekumeni, kursiljo itd. Neki pak imaju nekatoličko podrijetlo kao razne karizmatske grupe i metode

liječenja obiteljskog stabla. Lako se upada u simplifikaciju da su svi pokreti puni hereza i problema. Oni imaju mnogo pozitivnih ponuda i vrednota, no najčešće nije problem u pokretu, nego u ljudima. Obično se te poteškoće mogu podijeliti na unutarnju strukturu pokreta i na njihovu ulogu u župama (Szentmartoni, 2012).

Redukcionizam, selektivnost i elitizam

Kršćanstvo je ponuda sve ili ništa. U nekim pokretima postoji tendencija da se uzima i prenamlašava (*redukcionizam i selektivnost*) samo jedan aspekt vjere: neki prenamlašavaju ulogu Svetog pisma, neki darove Duha (kao protestanti), a neki molitve za ozdravljenje (kao anglikanci). Često primjećujemo takvu selektivnost kod uzimanja istina koje se vežu za Stari zavjet i to stvara određene teološke poteškoće (Szentmartoni, 2012). Tako naprimjer, zagovornici liječenja obiteljskog stabla citiraju: "Jahve! Jahve! Bog milosrdan i milostiv, spor na srdžbu, bogat ljubavlju i vjernošću, iskazuje milost tisućama, podnosi opacinu, grijeh i prijestup, ali krivca nekažnjena ne ostavlja nego *kažnjava opacinu otaca na djeci* - čak na unučadi do trećeg i četvrtog koljena." (Izl 34, 6-7), ali ne citiraju dalje da svatko snosi odgovornost za svoj grijeh. Potvrdu za to nalazimo i u Novom zavjetu: "Prolazeći ugleda čovjeka slijepa od rođenja. Zapitaše ga njegovi učenici: 'Učitelju, tko li sagriješi, on ili njegovi roditelji te se slijep rodio?' Odgovori Isus: 'Niti sagriješi on niti njegovi roditelji, nego je to zato da se na njemu očituju djela Božja'" (Iv 9, 1-3), (Szentmartoni, 2012).

Crkveni su pokreti Crkva u malom, ali nisu Crkva. Ponekad su agresivni u shvaćanju zajedništva (*elitizam*). Mnoge biskupije i župe zato ih dovode u pitanje ili im ne omogućavaju rad na svojem području. Crkveni pokreti moraju biti stalno u razmjeni iskustava s drugim zajednicama, a posebno s hijerarhijom, kako to već nalažu dokumenti Drugog vatikanskog sabora (Raguž, 2008).

(Ne)sloga i paralelna liturgija

Važan napredak u prevladavanju idućih napetosti i bistrenja crkvenoga statusa pokreta donijela je postsinodalna pobudnica *Christifideles laici – Vjernici laici* (1988) postavivši jasne kriterije za uključivanje novih zajednica u život i strukturu mjesnih Crkava (Ančić, 2008). Enciklika *Redemptoris missio* u br. 72. jasno navodi potrebu uključivanja crkvenih pokreta u život mjesne Crkve, no u praksi se često događa upravo suprotno. Važno je naglasiti da "u hrvatskoj Crkvi najveći dio kršćana, neovisno o stupnju vjere odnosno osobnog kršćanstva, upravo u župi doživljava Kristovu Crkvu prema svojim očekivanjima i traženjima" (Baloban, 2008, str. 360). Opasnost nastaje onda kada pripadnici crkvenih pokreta apsolutiziraju svoje vlastito iskustvo i stavljaju ga iznad zajednice koja je Kristovo Tijelo. Takva neopreznost može dovesti do

toga da postojeći pastoralni programi koje propisuje biskupija budu zamijenjeni s nekim drugim ili da se za početnu točku odredi vlastiti apostolat pojedinih pokreta, a ne odredbe biskupije ili župe (De Rosa, 2012). Župa je privilegirano mjesto gdje vjernici dobivaju konkretno iskustvo Crkve. Župe se moraju neprestano revitalizirati, ali one uvijek ostaju ponajprije euharistijske zajednice. Takva zajednica mora biti gostoljubivo i bratsko mjesto kršćanske inicijacije, odgoja u vjeri i slavljenja Boga, otvorena za sve karizme i službe, ali organizirana na komunitaran i odgovoran način kako bi bila u stanju iskoristiti postojeće pokrete za pastoralne projekte koji nadilaze župe pojedinačno i tako djelovala u multikulturalnom svijetu (John Paul II., 1999, br. 41).

Problem je još veći kada se u liturgiju počnu unositi razni neliturgijski oblici, odnosno kada se miješaju različiti oblici liturgijskih slavlja. Nadalje, sve je češća praksa zamijenjivanja propisane liturgijske glazbe onom duhovnom, ali profanijom glazbom koja odiše protestantskim duhom.

"U nekim se župama u kojima su djelatni pojedini duhovni pokreti već desetljećima događa svojevrsan 'liturgijski paralelizam', tj. župna zajednica ima svoja euharistijska slavlja, a dotična duhovna skupina slavi euharistiju odijeljeno od slavlja župne zajednice" (Baloban, 2008).

Najradikalniju reformu liturgije prema svojim načelima vrši Neokatekumenski put, koji diktira formu Euharistije u obliku večere koja se održava samo navečer i samo sjedeći. Takav diktat mimetizma narušava polivalentnost euharistijskog simbola, koji u sebi sabire žrtveni i konvivijalni vid (Žižić, 2008).

Odgovor na takve probleme možemo jasno pronaći u konstituciji o svetoj liturgiji *Sacrosanctum Concilium* (1963), i to u sljedećim točkama:

- Uređenje svete liturgije ovisi jedino o crkvenoj vlasti, Apostolskoj stolici ili biskupu. Neka nitko ništa ne dodaje ili oduzima, pa makar to bio i svećenik. (Drugi vatikanski koncil, 1963, br. 22)
- Nužno je da vjernici pristupaju bogoslužju s raspoloženjem pravog duha, a da se sveti pastiri brinu da se obdržavaju propisi i da vjernici djelotvorno i plodonosno sudjeluju u slavlju. (usp. br. 11)
- "Liturgijski čini nisu privatni čini; oni su slavlja Crkve koja je 'Sakrament jedinstva'" (Drugi vatikanski koncil, 1963, br. 26).

Sukob na terenu i pravna nedorečenost

Kada govorimo o crkvenim pokretima unutar okvira kanonskog prava, nailazimo na poteškoće jer taj okvir još nije ni postavljen. Jedini izuzetak jest *Opus Dei*, koji ima status *osobne prelature*. Sadašnji Zakonik kanonskog prava ne bavi se izričito crkvenim pokretima. Zakonik govori o oblicima udruživanja na koje kršćanin ima pravo snagom krštenja. Postoje javna i privatna udruženja. U postojećem crkvenom zakonodavstvu pojam pokreta ne postoji, i zato se

doživljavaju kao "privatan posao". Ako žele biti priznati, trebali bi prihvatiti formu javnog društva (Sikirić, 2008). Ova poteškoća je puno složenija nego što izgleda jer sa sobom vuče mnogobrojne negativne posljedice i konflikte.

Jedna od tih posljedica je pitanje pripadnosti onih koji pripadaju nekom crkvenom pokretu i redu posvećenog života. U takvim slučajevima nije rijetkost da redovnici i redovnice napuštaju svoje družbe i potpuno prelaze u pokrete. Na drugu stranu, neki od pokreta u svoje redove prihvaćaju kršćane nekatolike. Poznat je primjer fokolarina koji u svojim redovima imaju čak budiste ili muslimane koji premda nemaju zakonsko pravo donošenja odluka, mogu doći do kritičnog broja koji može stvarati pritisak. U *Zakoniku kanonskoga prava* stoji da se klerici uzdrže od sudjelovanja u onim društvima čija se svrha ili djelovanje ne može uskladiti s obvezama vlastitima kleričkom staležu (ili koja mogu ometati marljivo obavljanje zadaće koju im je povjerila mjerodavna crkvena vlast), no i dalje ostaje pitanje inkardinacije svećenika koji pripadaju crkvenim pokretima (usp. kan. 278.). Naime, pojedini pokreti su osnovali vlastita sjemeništa u kojima formiraju svećenike poput sjemeništa *Redemptoris Mater*, čiji su svećenici pravno inkardinirani u razne dijeceze, ali i dalje stoje na raspolaganju Neokatekumenskom putu, a u slučaju hitne pastoralne potrebe nastaju velike poteškoće na relaciji biskup – svećenik – pokret (Szentmartoni, 2012, str. 73).

Zloupotreba karizmi

Možemo reći da su crkveni pokreti djelo Duha Svetoga, no primjećujemo da se unutar pokreta samo djelovanje Duha ponekad zloupotrebljava ili shvaća na krivi način. Gledajući unatrag, možemo pretpostaviti koji su elementi utjecali na takvo shvaćanje.

Za razliku od protestantskog tumačenja u kojem se svećenička služba vidi kao jedan oblik karizme, katolička tradicija je u sebi uspjela pomiriti uzajamnu imanentnost karizme i institucije. Još je papa Pavao VI. rekao da se karizmu ne može suprotstavljati službi, jer je isti Duh koji djeluje po karizmi i u službi (Sikirić, 2008). U uvezenim crkvenim pokretima, mogu se još vidjeti neki elementi protestantizma kao što je npr. tendencija prema iluminizmu ili prosvjetljenju. Neki vođe i članovi pokreta vjeruju da su trajno povezani s Kristom preko Duha, koji ih prosvjetljuje te se često izražavaju formulacijama: "Bog mi poručuje", "Duh me prosvjetlio da razumijem", ... Tu se javlja i teološki redukcionizam u smislu da karizmatike ne zanima tko je Bog već što on čini za njih. Iz takvog shvaćanja proizlaze druge opasnosti. Naime, budući da karizmatski vođe smatraju da je njihovo poslanje direktno od Duha, zaključuju da im nije potrebno ni kanonsko poslanje ni dopuštenje crkvenih vlasti. Oni imaju toliku slobodu da čine stvari po vlastitom nahođenju jer iznad sebe ne priznaju nikakav drugi ljudski autoritet (Szentmartoni, 2012).

Odgovor na ta pitanja možemo naći u dvanaestom poglavlju Pavlove

prve poslanice Korinćanima. "Pavao prihvaća sva očitovanja Duha, ali sprječava svaku uznositost, ističući da različitost darova služi jednom crkvenom Tijelu koje je Krist. Bez vjere koja je ljubavlju djelotvorna, darovi Duha ne jamče ispravan odnos prema Bogu. Najbolji put, odnosno mjera uporabe svih darova jest ljubav. Ona je vanjski izraz nade i vjere i jedina je vječna. U ljubavi su svi darovi usmjereni izgradnji zajedništva. Zato on o ljubavi govori himnički. Ljubav onemogućuje svako nasilno posezanje za karizmama. Darovi Duha koji se koriste s ljubavlju služe dobru i jedinstvu zajednice" (Vidović, 2010, str. 248).

Upitna duhovnost

Na samom početku važno je naglasiti da uvijek postoji razlika između duhovnosti i vjere. U duhovnosti se uvijek traga za odgovorima na pitanja koja si postavljamo tijekom života, dok je vjera odgovor na pitanja, ona je ujedno i prihvaćanje svih poteškoća koji se ponekad u danom trenutku čine kao najgori mogući. Vjera kao životni stil nije utilitarizam ni utopija. Krist nikada nije nudio laka rješenja. Vjera traži žrtvu, odricanje, a ponekad i mučeništvo. U pokretima se često može čuti da se baš kod njih nalazi lagani odgovor na sva životna pitanja i probleme: sreću u braku, mir duše, zdravlje... Udobna duhovnost je kriva i ne vodi nikuda. Nudeći tako odgovore na različite životne poteškoće, pokreti se često služe teologijom "Isus i", kao npr. "Isus i sreća", "Isus i mir", "Isus i uspjeh", ... Takva teologija kao da oduzima nešto Isusu, odnosno služi se s njim kao sredstvom postizanja svojih vlastitih ciljeva, što je više nego krivo. Isus Krist jest cilj, a ne sredstvo. On zahtjeva od nas da tražimo Kraljevstvo Božje, drugo će nam se nadodati. Ono što posebno zabrinjava je opasnost *spiritualizma*, koji u potpunosti isključuje čovjekovu tjelesnu i psihološku dimenziju te dovodi do uvjerenja da su svi problemi rješivi samo na duhovnoj razini i samo natprirodnim sredstvima, npr. molitva ili askeza (Platovnjak, 2008). Javlja se i velika opasnost infantilizma koji nastaje onda kada se ustraje na radosnom i bezbrižnom kršćanstvu. Za razliku od djece odrasla osoba mora se znati suočiti s negativnim čuvstvima, ali to ne znači da mora živjeti u trajnom defetizmu. Pokušavajući dokazati da je u njih upravo na djelu Božja ruka, neobično se cijene izvanredne pojave i očitovanja Duha. Takve pojave se pokušavaju i proizvesti raznim ritualima, pjesmom, plesom, skandiranjem, lupanjem; šutnji nema mjesta. Odmah nam upada u oči slika Ilije koji traži Boga u oluji, ognju i potresu; a Bog prolazi nenametljivo i diskretno u laganom povjetarcu. Tu postoji velika opasnost od gubljenja smisla za tišinu i šutnju. Drugi primjer, također vezan za sv. Iliju, jest slika Baalovih svećenika koji cijeli dan skaču i urlaju zazivajući svog boga. Takva grupna dinamika utječe na to da se nakon nekog vremena više uopće ne može doživjeti osobni Božji poziv. Tada se javljaju ovisnosti o grupi u kojoj član pokreta vidi jedini oslonac (Szentmartoni, 2012).

Politička instrumentalizacija

"Društveno angažiranje vjernika nije ni u kojem slučaju klerikalna rabota ili politikanstvo Crkve, to je njihovo građansko i ljudsko pravo" (Šimundža, 1971, str. 3). U svjetlu enciklika o socijalnom nauku Crkve, svaki kršćanin je pozvan da demokratski sudjeluje u donošenju odluka bitnih za društvenu pravednost.

Međutim, kod crkvenih pokreta postoji jedna opasnost, a to je mogućnost političke instrumentalizacije pokreta. S političke strane gledišta, pokreti koji imaju mnogo članova, a uz to često i karizmatiskog vođu mogu postati jaka politička opcija. Tu leži opasnost da crkveni pokret postane politička stranka ili lobi. "Postoje neke crkvene zajednice koje su nikle u Italiji i drugim zemljama koje su poprimile partijsku boju, Božju riječ tumače gotovo isključivo u sekularističkom tonu, a prema hijerarhiji gaje žestoku i predrasudnu kritiku" (De Martini, 1982, str. 152).

"Posebna je zadaća Crkve da djeluje na ponašanje kršćana. Gledom na njihovo političko ponašanje Crkva želi da vjernici živo sudjeluju u političkom životu jer je to kršćanska obveza. Najbolje je da se vladaju prema svojoj kršćanskoj savjesti i evanđeoskom nadahnuću. A onda kad je Crkvena hijerarhija primorana dati javne upute o političkim opcijama, vjernici bi ih trebali poštovati" (Bezić, 2001, str. 68).

KRITERIJI CRKVENOSTI

Drugi vatikanski sabor ističe da je Duh Sveti princip zajedništva u različitosti. "Crkvena prosudba - raspoznavanje duhovnih ili crkvenih pokreta ima iznimnu važnost za Crkvu u cjelini, za pastoralnog djelatnika kao neposrednog nositelja pastoralne odgovornosti i za samu osobu ili duhovni pokret kao takav. Naime, na razini Crkve uglavnom se ne može ništa prihvatiti niti promicati što nije crkveno raspoznato/prosuđeno, a prosuditi znači snagom Duha Svetoga proniknuti u sadržaj i u plodove određenog duhovnog/crkvenog gibanja, te uočiti njegove vrijednosti i limite" (Mamić i Castellano, 2008, str. 406). U svom radu Balaban (1990) nam pregledno donosi smjernice i kriterije iz dokumenata crkvenog Učiteljstva.

Evangelii nuntiandi

Evangelii nuntiandi u br. 58 izričito ne spominje riječ kriterij, ali navodi smjernice za zajednice (Pavao VI., 1975). Te zajednice će biti nada za sveopću Crkvu:

- Ukoliko se budu hranile Božjom riječi i ne budu dopustile da ih zahvati politička polarizacija snaga;
- Ukoliko odole napasti sustavnog osporavanja i kritiziranja;

- Ukoliko budu povezane s mjesnom i sveopćom Crkvom, a da pritom ne povjeruju kako su samo one jedina prava Kristova Crkva;
- Ukoliko sačuvaju iskreno zajedništvo s Pastirima i Učiteljstvom;
- Ukoliko za sebe ne budu držale da je jedino njima upućeno Evanđelje;
- Ukoliko budu rasle u spoznaji, revnosti, zalaganju i misionarskom radu;
- Ukoliko uvijek budu životno univerzalne a ne poput sekti.

Christifideles laici

Dokument *Christifideles laici* u br. 30 donosi određene kriterije eklezijalnosti za laička udruženja (Ivan Pavao II. 1988). To su sljedeći kriteriji:

- Budući da su svi kršćani pozvani na svetost, svako laičko udruženje je pozvano biti sve više instrumentom svetosti u Crkvi, potičući najtješnje jedinstvo između "praktičnog života članova i njihove vjere" (Drugi vatikanski koncil, 1965, br. 19).
- Odgovornost za prihvaćanje katoličke vjere koja prihvaća i proklamira istinu o Kristu, o Crkvi i o čovjeku u poslušnosti učiteljstvu Crkve.
- Svjedočanstvo čvrstog i uvjerenog zajedništva u sinovskom odnosu s papom, stalnim i vidljivim centrom jedinstva univerzalne Crkve, i sa biskupom, vidljivim počelom i temeljem jedinstva (Drugi vatikanski koncil, 1964, br. 23). Zajedništvo s papom i biskupom se ostvaruje u odanom prihvaćanju njihovog doktrinalnog učenja i njihovih pastoralnih smjernica. A crkvena zajednica sa svoje strane zahtijeva legitimno priznavanje mnogostrukosti različitih oblika udruživanja laika u Crkvi. U isto vrijeme crkvena zajednica ukazuje na potrebnu međusobnu suradnju tih udruženja.
- Podudaranje i suradnja s apostolskim ciljem Crkve. U ovoj se perspektivi od svih laičkih udruženja i od svakog člana posebno traži misionarski zanos koji će ih sve više učiniti subjektima nove evangelizacije.
- Obaveza biti prisutan u ljudskom društvu, tj. staviti se u službu dostojanstva čitavog čovjeka. Na taj način laička udruženja ulaze u sve tijekove sudjelovanja i solidarnosti čija su posljedica pravedniji i bratskiji odnosi unutar društva.

Gore navedeni kriteriji su puno konkretniji od smjernica iz *Evangeliū nuntiandi*. Čini se da djeluju ograničavajuće. Važno je naglasiti da je ukazivanje na kriterije potrebno, a u situacijama mogućih razdvajanja nužno (Baloban, 1990).

Kriteriji za vrednovanje novih crkvenih pokreta – CCCB

Na temelju kriterija iz dokumenta CL, *Teološka komisija kanadske*

biskupske konferencije, 2002. je razvila instrument za vrednovanje novih crkvenih pokreta. U tom dokumentu koji je objavljen na stranicama Kanadske biskupske konferencije navodi se šest kvaliteta koje svaki pokret mora imati ukoliko želi biti sredstvo za novu evangelizaciju (The Canadian conference of catholic bishops theology commission, 2002).

a) Kriterij odgovornosti

Crkveni pokreti moraju biti odgovorni prema nadležnim crkvenim autoritetima. Preporuča se da crkveni pokreti, ovisno o njihovoj naravi, podnose periodična izvješća mjesnom ordinariju o svojim inicijativama, aktivnostima i programima. Što se tiče crkvenog autoriteta, prema *Zakoniku kanonskog prava*, biskupova je dužnost uskladiti i čuvati primjerene oblike apostolata (usp. kan. 394 § 1.), te uz dužno poštovanje prema autonomiji tih udruga i crkvenih pokreta, osigurati da se vršenje apostolata usmjeri na opće dobro (usp. kan. 323 § 2.). U vršenju svojih prava vjernici, pojedinačno i okupljeni u društvima, moraju voditi računa o zajedničkom dobru Crkve, o pravima drugih i o svojim dužnostima prema drugima. Crkvenoj vlasti pripada da uredi, imajući na umu zajedničko dobro, vršenje prava koja su vlastita vjernicima (kan. 223). Drugi vatikanski koncil to posebno naglašava: Na hijerarhiji je da tomu apostolatu daje načela i duhovnu pomoć i da bdije nad održavanjem nauka i reda. Neka se nijedna inicijativa ne naziva "katoličkom" ako nije uslijedila suglasnost zakonite crkvene vlasti. Hijerarhija može nekim osobama ili udrugama dati "mandat" (Drugi vatikanski koncil, 1965, br. 24).

Kao dodatak službenim pojedinačnim izvješćima, preporuča se uspostavljanje novih kanala komunikacije između vođe pokreta i ordinarija. Dijalog koji bi uključivao međusobnu razmjenu informacija i ideja, te obostranu pastoralnu podršku, mogao bi potaknuti na koordinaciju potreba i resursa u biskupiji. Tako bi se iskoristila životnost i različitost karizmi, a pokreti bi bili usklađeni s postojećim pastoralnim programima. Takvi redoviti sastanci bili bi prilika za užu suradnju biskupa i pokreta, ali i prilika da se kreativno i odlučno odgovori na hitne pastoralne i ine potrebe mjesne Crkve (The Canadian conference of catholic bishops theology commission, 2002).

b) Kriterij ukorijenjenosti

Crkveni pokreti moraju biti vidljivo ukorijenjeni i uključeni u život župne zajednice: u slavlju euharistije, karitativnim aktivnostima, katehizaciji i sl. Iskustvo je pokazalo da je jedna od opasnosti crkvenih pokreta izolacija i određeni odmak od života mjesne Crkve. Pokreti koji nisu integrirani u životu i institucionalnoj strukturi mjesne Crkve dolaze u opasnost da postanu paralelna Crkva, ili da ih tako drugi vide. Pošto su pokreti u svojoj naravi crkveni, vrlo je važno da su usađeni u život i poslanje Crkve, osobito na župnoj razini. Postoje mnogi crkveni pokreti i udruge koji traže svoje mjesto u poslanju Crkve, no prednost treba dati onim pokretima koji već djeluju unutar biskupije. Oni su "srce" župne zajednice. Bez obzira na svoju osebujnu karizmu i duhovnost,

članovi pokreta su prvenstveno i prije svega članovi Crkve. Budu li čvrsto ukorijenjeni i uključeni u život zajednice, njihova karizma i bogata duhovnost prožimati će vjerski život cijele lokalne zajednice. Potrebni smo jedni drugima, a na to nas sv. Pavao posebno podsjeća: "Kad bi svi bili jedan ud, gdje bi bilo tijelo? A ovako, mnogi udovi – jedno tijelo!" (1 Kor 12, 19-20) (The Canadian conference of catholic bishops theology commission, 2002).

c) **Kriterij vjernosti**

Crkveni pokreti moraju biti vjerni autentičnom nauku Crkve. "A sve kušajte i što je dobro zadržite!" (1 Sol 5, 21). Prva biskupova dužnost jest da čuva poklad vjere i autentičnost nauka. Ono što se kosi s autentičnim kršćanskim naukom ne dolazi od Duha Svetoga, jer Duh koji daje darove isti je Duh koji je nadahnuo sv. Pismo, i koji nastavlja pomagati Učiteljstvo Crkve da ispravno tumači to Pismo. U apostolskoj pobudnici *Christifideles laici*, br. 30, sv. Ivan Pavao II. naglašava ovaj osnovni kriterij za vrednovanje udruga vjernika laika u Crkvi: "Odgovornost za prihvaćanje katoličke vjere koja prihvaća i proklamira istinu o Kristu, o Crkvi i o čovjeku u poslušnosti učiteljstvu Crkve" (The Canadian conference of catholic bishops theology commission, 2002).

Biskup se ne bi trebao posvetiti samo rasuđivanju nauka kojeg pokret poučava, već i na duhovnu praksu i konkretan način na koji se članovi pokreta odnose prema Bogu, Crkvi i društvu bez obzira uživa li pokret pravni status u Crkvi ili ne. Svrha ovakvog nadzora jest očuvati cjelovitost vjere i čudoređa, i osigurati "da se u crkvenu stegu ne bi uvukle zloupotrebe" (usp. kan. 305 § 1.). Ukoliko postoji razlog, mjesni ordinarij može intervenirati, bez obzira radi li se o pokretu koji ima sjedište u mjesnoj Crkvi ili u nekoj drugoj biskupiji.

d) **Kriterij komplementarnosti**

Ovaj kriterij pretpostavlja uređeni odnos i komunikaciju između crkvenih pokreta koji djeluju unutar iste biskupije. Pošto mnogi pokreti koegzistiraju unutar iste mjesne Crkve ili župe, vrlo je važno da pokreti prepoznaju komplementarnost međusobnih darova i ciljeva. U slučajevima gdje crkveni pokreti međusobno ne komuniciraju, može doći do opasnosti elitizma, geto mentaliteta ili čak rivalstva između pokreta. Mora uvijek postojati koherentnost i međusobno nadopunjavanje darova i poslanja: "Što dakle braćo? Kad se skupite te poneki ima hvalospjev, poneki ima nauku, ima otkrivenje, ima jezik, ima tumačenje - sve neka bude radi izgrađivanja" (1 Kor 14, 26). Kriterij komplementarnosti preventira opasnost da se crkveni pokret zatvori u sebe, odnosno da previše naglašava svoj dar ili karizmu i da se na taj način izolira od drugih crkvenih pokreta u biskupiji ili župi. Vrlo je važno da se pokreti upoznaju s radom, duhovnošću i programom drugih postojećih pokreta. To ne znači samo međusobno upoznavanje ili površno poznavanje drugih crkvenih pokreta u župi. To znači odlučnu spremnost na suradnju za dobrobit cijele zajednice (The Canadian conference of catholic bishops theology commission, 2002).

Preporuča se utvrđivanje bližih suradničkih veza, zajedničke projekte i programe. Najprikladniji način za to bili bi periodični ili godišnji susreti članova crkvenih pokreta na široj razini, a na užoj razini susreti vođa ili predstavnika crkvenih pokreta s mjesnim ordinarijem. Predlaže se također organiziranje različitih zajedničkih molitvenih i karitativnih akcija, pisanje zajedničkih pastoralnih programa u suradnji sa svećenicima, vjeroučiteljima i ostalim nosiocima katehetske aktivnosti.

e) Kriterij društvene uključenosti

Ovaj kriterij obvezuje crkvene pokrete da budu prisutni u ljudskom društvu, tj. da se stave u službu dostojanstva čitavog čovjeka. Na taj način laička udruženja ulaze u sve tijekove sudjelovanja i solidarnosti čija su posljedica pravedniji i bratskiji odnosi unutar društva. (usp. CL 30.) "Borba za pravdu i sudjelovanje u preobražaju svijeta u potpunosti nam se ukazuju kao sastavni dio propovijedanja Evanđelja: to jest poslanja Crkve za otkup čovječanstva i njegovo oslobođenje od svake potlačenosti" (III. Sinoda biskupa, 1971, str. 392). Tim riječima biskupi su označili novo, drukčije shvaćanje pravde u dokumentu *Pravda u svijetu*, koji je objavila Svjetska sinoda katoličkih biskupa 1971. "Crkva je od Krista primila poslanje da propovijeda evanđeosku poruku, koja sadrži poziv da se od grijeha obratimo k ljubavi prema Ocu te sveopće bratstvo, pa stoga i zahtjev za pravdom u svijetu. Zato Crkva ima i pravo i dužnost priklamirati pravdu na razini socijalnoj i internacionalnoj, i da izriče javnu optužbu protiv navedenih situacija kada to zahtijevaju temeljna prava i sam spas čovjeka. Crkva nije jedina odgovorna za pravdu u svijetu; ipak ona ima posebnu i sebi vlastitu odgovornost, koja je istovjetna s njezinim poslanjem da pred svijetom svjedoči o zahtjevu ljubavi i pravde, sadržanom u evanđeoskoj poruci. To svjedočanstvo mora Crkva ostvariti u svojim vlastitim eklezijalnim institucijama i u životu kršćana" (III. Sinoda biskupa, 1971, str. 399). Uzimajući u obzir navedeno, nezamislivo je da bi crkveni pokreti danas ostali ravnodušni pred zahtjevom mira i društvene pravde u svijetu – naprotiv – to bi trebao biti sastavni element duhovnosti svakog crkvenog pokreta (The Canadian conference of catholic bishops theology commission, 2002).

Postoje brojni načini na koje se crkveni pokreti mogu uključiti u pomaganje siromašnima i potlačenima te tako pridonijeti većoj jednakosti i miru u svijetu. Prije stvaranja novih programa, bitno je upoznati se s već postojećim programima u biskupiji ili župi i dati im svoju podršku. Problemi socijalne pravde vrlo su kompleksni, i važno je da se svi drže smjernica socijalnog nauka kako bi "cijela Crkva, i teorijom i praksom, aktivno sudjelovala u integralnom shvaćenom razvojnom procesu 'svakoga čovjeka i svih ljudi' što se, uz duhovni napredak, u društvu pokazuje kao izgradnja mira, pravednosti i socijalno pravednoga blagostanja" (Marasović, 2009, str. 1207). U ovom području posebice postoji potreba za bliskom suradnjom s drugim

necrkvenim građanskim udrugama sa sličnim zajedničkim ciljem. Preporučljivo je da svaki pokret u molitvi razmisli koliko je njihova karizma inherentno vezana uz ovo poslanje Crkve, i koliko njihova karizma može pridonijeti borbi za pravednije i suosjećajnije društvo. Iako su crkveni pokreti ukorijenjeni u mjesnu Crkvu, to ne znači da nisu otvoreni za djelovanje *ad extra*.

f) **Kriterij svetosti**

Ovaj kriterij pretpostavlja da je crkveni pokret instrument svetosti u Crkvi i za svoje članove i za sve vjerne. Jedna od opasnosti pokreta, o čemu smo ranije govorili jest redukcija vjerskog iskustva i cjelovitosti Evanđelja na osoban doživljaj svoje karizme. Ukoliko se karizma apsolutizira, članovi pokreta dolaze u opasnost da sve ono što je njima vlastito (njihov put, molitva, odnos s Bogom) doživljavaju kao jedini legitimni oblik kršćanske svetosti. Kako to naglašava *Lumen gentium*, poziv na svetost je temeljni imperativ svakog kršćanina: "Svima je stoga razvidno da su svi Kristovi vjernici, kojega god staleža ili reda, pozvani na puninu kršćanskoga života i na savršenstvo ljubavi." (LG 40.) Stoga, ne možemo reći da je poziv na svetost poziv nekolicini, ili poziv koji je upućen samo nekim posebnim skupinama u Crkvi, dapače, to je univerzalni poziv svakom kršćaninu. Kao jedan od kriterija dosljednosti crkvenih pokreta može služiti i prvenstvo dano tom pozivu i potrazi za svetošću.

Moglo bi se reći da je i kriterij svetosti preširoka, promjenjiva i neizmjerljiva varijabla da bi bio stvarni kriterij crkvenosti ovih pokreta. No, iako postoji mnogo pristupa svetosti u Crkvi, raznih tradicija, duhovnih škola itd., postoji i onaj koji sve spaja i nadilazi, a to je ljubav. U konačnici, svakom čovjeku, pa tako i pokretu, sudi se u ljubavi. Od svih duhovnih darova, dar ljubavi (*agape*) je jedini koji jamči ne samo neki izvanredni dar, već i samu prisutnost Duha Svetoga u osobi. Koliko god drugi darovi bili poželjni, samo je ljubav ono što čini kršćane savršenima i Bogu ugodnima. Dobro je podsjetiti sve vjernike, hvalevrijedni su naponi da postanemo sveti, no samo je Bog onaj koji nas u konačnici čini svetima darujući nam svoj vlastiti božanski život jer nas neizmerno voli. "Budite sveti jer sam ja svet" (1 Pet 1, 16) (The Canadian conference of catholic bishops theology commission, 2002).

ZAKLJUČAK

U ovom radu ukazali smo na izazove i poteškoće koji nastaju u crkvenim pokretima. Njima smo suprotstavili pastoralne smjernice Učiteljstva Crkve koje služe kao rješenja za prevladavanje tih izazova i napetosti. Teološki redukcionizam i selektivnost javljaju se u onim pokretima koji uzimaju i prenaglašavaju jedan aspekt vjere pritom zanemarujući cjelovitost kršćanske poruke. Kao odgovor na te probleme, služimo se kriterijem koji ističe vjernost

autentičnom nauku Crkve i poslušnost i Evandelju, i tradiciji. Ukorijenjenost u župnu zajednicu i komplementarnost s drugim pokretima i vjerničkim zajednicama onemogućava fenomen elitizma, kojeg obilježava uvjerenje nekih pripadnika pokreta da je Kristova poruka rezervirana samo za njih. Slično tome, kao povreda crkvenog zajedništva i liturgije, javlja se i problem liturgijskog paralelizma čije rješenje nalazimo u konstituciji o svetoj liturgiji. U kanonskom pravu danas ne postoje izričito definirana prava i obveze crkvenih pokreta i to ostavlja mjesta za razne poteškoće. Karizma je dar Duha koji služi za izgrađivanje crkvenog zajedništva i pretpostavlja instituciju. Razumijevanje ovih stvarnosti isključuje svaku napetost između njih. One se međusobno nadopunjuju: dok institucija "usmjerava" karizmu, karizma nju neprestano revitalizira. Postoje crkveni pokreti u nekim zemljama koji po svom djelovanju više podsjećaju na političku stranku nego na zajednicu koja je vođena karizmom. Pored duhovnih darova, u crkvenim pokretima možemo pronaći primjere loše i udobne duhovnosti koja ne odgovara integritetu kršćanskog iskustva. Crkva treba njegovati pokrete, ali i nadići opasnosti, izazove i poteškoće na koje pokreti nailaze u svom djelovanju.

U tome nam pomažu crkveni dokumenti, posebice *Evangelii nuntiandi* i *Christifideles laici* u kojima nalazimo kriterije i smjernice za većinu devijacija crkvenih pokreta. Uz ove dvije pobudnice možemo pronaći i pastoralne smjernice koje nam predlažu predstavnici mjesnih Crkava, odnosno biskupskih konferencija. Potrebno je koristiti navedene kriterije za evaluaciju crkvenih pokreta koji nam mogu poslužiti i kao smjernice za daljnji razvoj pastoralne misli. Ipak, kruna svih kriterija jest ljubav koja uklapa u savršeno i skladno jedinstvo sve darove i krizme te je i sama najveći dar, i samo se u svjetlu toga dara može očitovati prava narav i istinsko poslanje pokreta.

LITERATURA

- Ančić, N.A. (2008), Razvitak i teološko mjesto duhovnih pokreta u Crkvi, *Bogoslovska smotra*, 78 (2), 245-269.
- Baloban, J. (2008), Crkveni pokreti u životu Crkve u Hrvatskoj, *Bogoslovska smotra*, 78 (2), 347-364.
- Baloban, S. (1990), Zajedništvo u različitosti – autentična kršćanska zajednica, *Bogoslovska smotra*, 60 (1-2), 79-94.
- Bezić, Ž. (2001), Crkva i politika, *Obnovljeni život*, 56 (1), 59-68.
- The Canadian conference of catholic bishops theology commission (2002), *Criteria for Evaluating New Ecclesial Movement*, Ottawa, u: <http://www.cccb.ca/site/commissions-committees-and-aboriginal-council/national-commissions/doctrine/documents/2059-new-ecclesial-movements-a-associations> (15. XI. 2014.).

- De Martini, N. (1982), *Nova župa – zajednica prijatelja*, Zagreb: Salezijanski provincijalat.
- De Rosa, G. (2012), I movimenti ecclesiali oggi, *Vjesnik zadarske nadbiskupije*, 16 (3-4), 76-77.
- Drugi vatikanski koncil (2008), *Apostolicam actuositatem – Apostolska djelatnost. Dekret Drugog vatikanskog sabora o apostolatu laika* (1965), Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- Drugi vatikanski koncil (2008), *Lumen gentium. Dogmatska konstitucija o Crkvi* (1964), Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- Ivan Pavao II. (1990), *Christifideles laici – Vjernici laici. Apostolska pobudnica o pozivu i poslanju laika u Crkvi i u svijetu* (1988), Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- Ivan Pavao II. (1999), *Crkva u Americi*, postsinodalna apostolska pobudnica, u: http://www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/apost_exhortations/documents/hf_jp-ii_exh_22011999_ecclesia-in-america_en.html (18. XI. 2014.)
- Ivan Pavao II. (1991), *Redemptoris missio – enciklika o trajnoj vrijednosti misijske naredbe* (1990), Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- Ivan Pavao II. (1996), *Zakonik kanonskoga prava*, Zagreb: Glas koncila.
- Mamić, J.; Castellano, J. (2008), Crkveni pokreti u svjetlu duhovnog razlučivanja, *Bogoslovska smotra*, 78 (2), 405-431.
- Marasović, Š. (2009), Crkva i društveni razvoj. U: Jurišić, H. G. (ur.), *Kačić*. Split: Franjevačka provincija Presvetoga Otkupitelja, 1197-1208.
- Mihaljević, V. (2005), Društveni kontekst i teorijsko-hipotetski okvir istraživanja "Novi laički crkveni pokreti u Hrvatskoj", *Društvena istraživanja*, 14 (1-2), 3-25.
- Pavao VI. (1976), *Evangelii nuntiandi. Apostolski nagovor o evangelizaciji u suvremenom svijetu* (1975), Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- Platovnjak, I. (2008), Duhovno vodstvo i psihologija: suprotstavljenost ili integracija?, *Obnovljeni život*, 63 (1), 47-59.
- Raguž, I. (2008), Crkveni pokreti kao Crkva u pokretu: promišljanja o ekleziološkome identitetu crkvenih pokreta, *Bogoslovska smotra*, 78 (2), 385-403.
- Sikirić, M. (2008), Pokreti, udruge, zajednice – karizmatička neredovitost i crkvena normativnost, *Bogoslovska smotra*, 78 (2), 285-301.
- Szentmartoni, M. (2012), Nove zajednice – razlikovanje duhova, *Vjesnik zadarske nadbiskupije*, 16 (5-6), 72-83.
- Šimundža, D. (1971), Crkva, nacija i politika, *Crkva u svijetu*, 6 (1), 1-4.
- Vidović, M. (2010), *Pavao i njegova misao*, Split: Crkva u svijetu.
- Žižić, I. (2008), Liturgija – mjesto zajedništva ili razlog nejedinstva u župi? Odnos crkvenih pokreta prema liturgiji Crkve, *Bogoslovska smotra*, 78 (2), 459-474.

III. Sinoda biskupa (1971), *Pravda u svijetu*, u: *Socijalni dokumenti crkve* (1991), *Sto godina katoličkoga socijalnoga nauka*, Zagreb: Kršćanska sadašnjost.

CHALLENGES AND DIFFICULTIES OF CHURCH MOVEMENTS

ABSTRACT

This article presents some of the difficulties of modern Church movements such as theological reductionism, elitism, abuse of charisms etc. In response to these pastoral challenges they oppose the guidelines of the Magisterium of the Church, especially in the documents of the Second Vatican Council, and then from other Church documents that emphasize the participation of the laity in society and in the Church. These guidelines can serve as criteria for the evaluation of the Church movements, as well as pastoral models to overcome these tensions. The real nature of Church movements is manifested through the responsibility, loyalty, unity and love.

KEY WORDS: *Church movements, reductionism, selectivity, elitism, criteria of Ecclesiasticism*